

ผักข้าว

ชื่ออื่น ชีกาเครือ (ปัตตานี), คัดเช่า (นครราชสีมา), ผักข้าว (ภาคเหนือ), หมักบวบเช่า, คายเช่า

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้ เถาเลื้อย อายุหลายปี ลำต้นหนาเกลี้ยง มีมือพันเกาะออกตามซอกใบ

ใบ เดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบไม่มีแฉก หรือเป็นแฉกรูปฝ่ามือ 3-5 แฉก รูปไข่ หรือเกือบกลม เส้นผ่านศูนย์กลาง 10-15 ซม. ปลายแฉกแหลม โคนเว้ารูปหัวใจ ขอบเรียบ หรือกึ่งหยักซี่ฟัน ก้านใบยาว 2.8-5.5 ซม. มีต่อม 2-5 ต่อมตามก้านใบและโคนใบ

ดอก แยกเพศต่างต้น ดอกเดี่ยว หรือออกเป็นกระจุกที่ซอกใบ ยาว 6-8 ซม. กลีบดอก 5 กลีบ สีขาวอมเหลืองอ่อน สามกลีบในมีสีดาบริเวณโคนดอกด้านใน ดอกเพศผู้ ก้านดอกยาว 5-15 ซม. ใบประดับรูปไข่หรือเกือบกลม กว้าง 2.5-5 ซม. ยาว 2.8-3.2 ซม. ผิวด้านในมีขน กลีบเลี้ยง รูปไข่แกมรูปขอบขนาน กว้าง 4-6 มม. ยาว 1-1.5 ซม. หนาคล้ายแผ่นหนังเกลี้ยง หรือมีขนสากระปราย กลีบดอกรูปรีแกมรูปขอบขนาน ยาว 4-5 ซม. มีเส้นตามยาวชัดเจน ดอกเพศเมีย ก้านดอกยาว 3-10 ซม. ใบประดับรูปรี กลีบเลี้ยงรูปแถบ แกมรูปขอบขนาน ยาว 5-10 มม. กลีบดอกเหมือนดอกเพศผู้ ฝังอยู่เหนือวงกลีบ รูปรีแกมรูปขอบขนาน ยาว 1-1.5 ซม. ผิวมีตุ่มขรุขระ ผลรูปไข่ รีหรือกลม กว้าง 5-8 ซม. ยาว 6-12 ซม. ผลอ่อนสีเขียวอมเหลือง เมื่อแก่จะเปลี่ยนเป็นสีส้มหรือแดง ผิวเป็นหนามสั้นทั้งผล

เมล็ด แบน รูปกลมหรือรี เปลือกหุ้มสีน้ำตาลดำ ขอบเมล็ดโดยรอบมีรอยหยัก ลักษณะเหมือนรอยถูกกัด ผิวมีลายเส้น เมล็ดมีจำนวนมาก

ฤดูเก็บส่วนขยายพันธุ์ ฤดูร้อน

สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ลำห้วย ตามที่รกร้าง หรือชายป่าเบญจพรรณ

การใช้ประโยชน์

ทางอาหาร ผลอ่อน ใบอ่อน และดอก ใช้ลวก ต้ม นึ่ง แล้วรับประทานเป็นผัก หรือใส่ในแกง ชาวเวียดนามใช้เยื่อหุ้มเมล็ด เพื่อให้สีแก่ข้าวเหนียวที่นำไปนึ่ง

ทางยา แก้วไข่ตัวร้อน ใบปรุงเป็นยาเขียวแก้วไข่ ถอนพิษอักเสบ ตำพอกแก้ปวดหลัง แก้กะตุกเดาะ ใบสดตำพอก
แก้ฝี แก้วพิษต่างๆ ใบอ่อนและราก ต้มเป็นยาขมแก้วไข่ ราก รสเปรี้ยวเย็น ใช้ถอนพิษ รากต้มน้ำดื่มถอนพิษทั้งปวง ถอน
พิษไข้ ขับเสมหะ แก้วเข้าข้อ ปวดตามข้อ ใช้ทำให้เกิดฟองในน้ำใช้แทนสบู่ และใช้ฆ่าเหา แขน้ำสระผม แก้วมร่วง
เมล็ด รสมันเมาเย็น เมล็ดดิบเป็นพิษร้ายแรง ทำให้ลิ้นแข็ง ต้องเผาหรือทอดให้สุก เมล็ดที่ใช้ทำยาจะคว่ำให้กรอบ
ก่อน กินบำรุงปอด แก้วฝิในปอด รักษาวัณโรค แก้วโอ ขับปัสสาวะ แก้วท่อน้ำดีอุดตัน เมล็ดใช้รักษาหูด แผลฝีหนอง
และแผลพุพอง รักษาโรคผิวหนัง ทวาร เมล็ด มีน้ำมัน ใช้ทาเทียนไขให้แสงสว่าง ใช้เป็นน้ำมันขัดเงา

✳ ที่มาของข้อมูล คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. (ม.ป.ป). พักชั่ว

